

ОЦІНКА КАНАДСЬКОЮ СЛУЖБОЮ БЕЗПЕКИ ТА РОЗВІДКИ АКТУАЛЬНИХ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Паливода В. О., *центр зовнішньополітичних досліджень НІСД*

Канадська служба безпеки та розвідки (далі – CSIS¹) у відкритій частині звіту про свою діяльність у 2022 р. проаналізувала актуальні загрози національній безпеці країни та визначила шляхи посилення протидії цим загрозам².

Висновок

Щорічні публічні звіти, які готують спеціальні служби країн євроатлантичної співдружності, допомагають суспільству не лише усвідомлювати характер загроз національній безпеці, але й ліпше розуміти роль розвідувальних і контррозвідувальних органів у захисті інтересів держави.

У передмові до звіту директор CSIS Девід Віньо наголосив, що у 2022 р. глобальна невизначеність і далі створювала загрози національній безпеці Канади, а основні внутрішні та міжнародні події розгорталися в рекордно стислі терміни. Хоча загрози іноземного втручання та ідеологічно вмотивованого насильницького екстремізму не є чимсь новим для спецслужби, вони, проте, зросли за масштабами та складністю.

Автори звіту зазначають, що у 2022 р. посилювались виклики встановленому міжнародному порядку як наслідок зміни центрів глобального впливу та акторів, котрі бажають використовувати невизначеність для просування власних інтересів. Незаконне вторгнення Російської Федерації в Україну, що загрожує системі глобальної безпеки, дало Москві та її прибічникам у всьому світі привід активізувати свої пропагандистські кампанії на Заході (зокрема в Канаді). Їхні дезінформаційні наративи мають на меті дискредитувати Україну та підірвати суспільну підтримку дальшої військової допомоги Києву. Ці наративи спрямовано як на російську, так і на українську громаду в Канаді, особливо через дедалі потужніші платформи соціальних мереж.

¹ Canadian Security Intelligence Service – назва спецслужби англійською мовою.

² CSIS – орган, підпорядкований міністерству громадської безпеки, основними завданнями якого є здійснення зовнішньої розвідки та проведення контррозвідувальної діяльності.

Іноземне втручання

Для досягнення певних цілей деякі іноземні держави здійснюють ворожі дії (зокрема й шляхом поширення дезінформації), щоб підірвати довіру до основних урядових інституцій або виборчих процесів. Крім того, ці держави намагаються контролювати, залякувати й переслідувати представників своєї діаспори (особливо дисидентів), а також просувати сприятливі для себе наративи. CSIS зазначило, що Міністерство громадської безпеки Китаю незаконно створило в Канаді три так звані поліційні дільниці. Спецслужба зафіксувала випадки, коли представники правоохоронних органів КНР, без погодження з місцевою владою, приїжджали до Канади і шляхом погроз та залякування намагалися змусити канадців китайського походження повернутися на батьківщину.

Іноземні держави (безпосередньо або через довірених осіб) можуть прагнути в прихований спосіб утручатися в процеси висунення на виборах, формувати публічний дискурс або впливати на політичні позиції обраних посадовців. Зважаючи на це, CSIS спільно з вітчизняними та міжнародними партнерами й далі вивчатиме, виявлятиме та нейтралізуватиме загрозу іноземного втручання для національних інтересів і суверенітету Канади. CSIS також буде інформувати в максимально можливому обсязі зацікавлені суб'єкти забезпечення національної безпеки та всіх канадців щодо іноземного втручання, щоб розвинути національну стійкість до цієї загрози.

Шпигунство

Автори звіту звертають увагу на те, що ворожі спецслужби й далі здійснюють вербування громадян Канади з метою збору розвідувальних даних. Водночас, крім класичних шпигунських операцій, такі країни, як КНР і Росія, покладаються на так званих нетрадиційних збирачів³ для сприяння нематеріальній передачі технологій⁴, що становить значну загрозу економічним інтересам Канади.

Як світовий лідер у галузі досліджень та інновацій, Канада є головною ціллю для зусиль КНР у цій сфері. Китайський уряд заохочує своїх громадян, діаспору, іноземних учених і підприємців робити внесок у розвиток науково-технічного сектору КНР, реалізуючи «План тисячі талантів», державні стипендіальні програми тощо.

2021 р. уряд Канади опублікував «Керівні принципи національної безпеки для дослідницьких партнерств». Згідно з цим документом, CSIS спільно з Радою

³ Non-traditional collectors – особи без спеціальної розвідувальної підготовки, які мають відповідний професійний досвід (учені, інженери, бізнесмени); спецслужби їх використовують, зазвичай, у сфері економічної чи науково-технічної розвідки. Можуть теж бути залученими до попереднього вивчення кандидатів на вербування або для просування в певні кола чи організації об'єктів розвідувального інтересу іноземних спецслужб.

⁴ Intangible technology transfer – поширений, стійкий і складний для виявлення метод сприяння передачі знань і передових технологій із західних країн (наприклад, електронною поштою чи факсимільним зв'язком).

природничих та інженерних досліджень, інновацій, науки та економічного розвитку, з іншими партнерами вивчає заявки на наукові гранти, що фінансуються з федерального бюджету, з метою оцінити ризики та виявити потенційні загрози національній безпеці. Ці зусилля спрямовано на захист дослідницької екосистеми Канади від іноземного втручання, шпигунства та небажаного передавання знань, що може становити загрозу національним інтересам країни.

CSIS та громадянське суспільство

2022 р. CSIS так само налагоджувала відносини з громадянським суспільством, щоб воно мало інформацію та підтримку, потрібну для протидії загрозам (зокрема іноземному втручання та екстремізму). З цією метою CSIS підготувала документ з назвою «Захист національної безпеки в партнерстві з усіма канадцами»⁵, а також випустила шістьма мовами публічний звіт «Іноземне втручання і ти»⁶, щоб підвищити обізнаність канадців і посилити стійкість до цієї важливої загрози безпеці країни.

Протидія тероризму

З 2004 р. при CSIS діє Інтегрований центр оцінки тероризму (далі – Центр), який займається комплексною оцінкою загроз із використанням широкого спектра секретних і несекретних джерел. Центр слугує ресурсом для підтримки прийняття рішень політичним керівництвом країни і надання своєчасного аналізу суб'єктам забезпечення національної безпеки всіх рівнів. Центр не здобуває самостійно розвідувальних даних, а опрацьовує інформацію, надану вітчизняними та міжнародними партнерами (включно з даними OSINT). Одним з напрямів діяльності Центру є підготовка рекомендацій щодо національного рівня терористичної загрози для Канади, а також для її інтересів на глобальному рівні. Такий показник переглядають якнайменше що чотири місяці.

Робота з персоналом

У CSIS уважають, що ефективність спецслужби базується на залученості співробітників, професійному передовому досвіді та проявах лідерства. Для підготовки керівників усіх рівнів CSIS реалізує програму «Спектр лідерства», яка зосереджена на курсах та інших можливостях навчання в цій сфері, щоб допомогти співробітникам розвивати професійні знання, навички та здібності. Крім того, розроблено так звану «Подорож розвитку співробітників» – віртуальну платформу, яка об'єднує ресурси, інструменти та програми для навчання за темами й ролями, які можна пристосувати до конкретних працівників і посад.

⁵ Protecting National Security in Partnership with All Canadians / Government of Canada. URL: <https://www.canada.ca/en/security-intelligence-service/corporate/publications/pnspac-en/protecting-national-security-in-partnership-with-all-canadians.html>

⁶ Foreign Interference and You / Government of Canada. URL: https://www.canada.ca/content/dam/isis-scrs/documents/publications/2021/foreign-interference-and-you/AOSE_ForeignInterferenceHandout%20-%20Digital_ISBN_A.pdf

Нагляд за діяльністю CSIS

З моменту створення 1984 р. CSIS підлягає зовнішньому наглядові з боку Федерального суду, різних контрольно-наглядових органів і, зрештою, суспільства. Це становить запоруку того, що CSIS ефективно виконує свої повноваження відповідно до законодавства.

Зі створенням Комітету з питань національної безпеки та розвідки⁷ 2017 р. парламентарі вперше отримали можливість знайомитись із секретними матеріалами щодо діяльності CSIS та обговорювати їх. 2022 р. керівництво CSIS 14 разів виступало на слуханнях перед парламентськими комітетами з різних питань (зокрема щодо іноземного втручання, екстремізму, ісламофобії та закону про інвестиції).

Створене 2019 р. Агентство з перевірки національної безпеки та розвідки⁸ отримало право здійснювати контрольно-наглядові функції щодо кількох федеральних відомств і організацій, включно із CSIS.

Паралельно з цим CSIS має внутрішню програму забезпечення дотримання вимог законодавства, нормативно-правових актів та оперативних наказів. У складі CSIS також діє Комітет з нагляду за використанням оперативних технологій для недопущення їх використання в незаконних цілях.

⁷ Членами цього органу (National Security and Intelligence Committee of Parliamentarians) є депутати від обох палат парламенту. Діяльність Комітету регулює окремий закон.

⁸ National Security and Intelligence Review Agency – незалежний зовнішній орган, створений замість Комітету з нагляду за діяльністю CSIS. Він надає свої висновки та рекомендації відповідним міністрам, а також готує щорічний секретний звіт для прем'єр-міністра, який представляє його парламенту.